

Smycka, binda, snöra, fästa, hänga, knyta och förstärka...

LOUISE STRÖM VÄVER BAND MED BRICKOR, I BANDGRIND OCH I BANDVÄVSTOL I SITT FÖRETAG SPÅNGMURS ANORDNAR HON KURSER, SKRIVER BÖCKER OCH GÖR FILMER I ÄMNET.

BAND kan användas till mycket; som smycken, bälten, gitarrband, förstärkning, dekoration och lagningar. De kan bli skoband och bärremmar, tömmar till hästar och hundkoppel. De kan användas att knyta ihop och knyta fast och för att lösa sömnadstekniska problem.

Bandvävning passar i vår tid. Bandväven är liten och lätt att ta med, den går till och med att stoppa i fickan. Jag väver gärna band tillsammans med andra i stället för att sticka och med en bandväv slår jag mig ned mitt i TV-soffan. Jag väljer svårare mönster till program som inte intresserar mig och enkla till de intressanta. Det går utmärkt att ha 15 arbeten på gång samtidigt.

Bandvävning kan göras riktigt enkel så att ett barn klarar av det men det finns också riktigt avancerade tekniker för den som tycker om komplicerade bindningar och riktiga utmaningar.

Intresset för band har ökat betydligt de senaste åren, framförallt är det intresset för historiska kläder som driver på. Inom vikingaföreningar, medeltidsföreningar och lajvgrupper finns stort intresse och kunskap om hantverk i alla former och inte minst bandvävning.

Jag gick med i vikingaföreningen Fafner och insåg att jag inte alls hade förstått det roliga med brickvävning.

Band har människan behövt sedan urminnes tider, för att hålla fast och hålla ihop kläder m.m. Ett rep är visserligen bra men blir otympligt om det skall vara brett.

ETT LIV MED BANDVÄVNING

1964 var jag 10 år och hittade en arkeologisk artikel om fynd av vävbrickor. Mamma ansåg att jag var för liten för att väva men jag förstod att jag kunde fixa vävning av band helt själv. Baksidan av matteboken blev brickor, varpen knöt jag fast i nyckeln till skrivbordet – det blev två band innan nyckeln gick av.

Senare övertog jag mammas bandvävningsredskap och jag fick även boken *Band* av Axelsson och Trotzig som beskrev hur man gjorde. Efter gymnasiet gick jag terminskurs i vävning på Sätergläntan och fick Astrid Axelsson som vävlärare, hon lärde mig mycket om att väva i bandgrind, bandvävstol och att fläta.

Under 1-årskursen i vävning i Högbo i Sandviken vävde jag många band på kvällarna. Det blev en större mängd prover plockade band i bandgrind. 1975 gick jag en veckokurs i brickvävning på Sätergläntan för den norska hemslöjkdkonsulenten Torbjörg Gauslaa. Kursen gav en god inblick i möjligheterna med tekniken men trots det var jag långt ifrån fullärd. Under praktikåren vävde jag band och höll kurser. När jag var på hemslöjden i Gävle vävde och flätade jag många band till Gästriklands folkdräkter. Under min praktik i textilmagasinet på Nordiska Museet i Stockholm fick jag se mängder med vackra, roliga och smarta band. De bästa ritade jag av.

1978 började jag 2-årig kurs i slöjd och inredning på Handarbetets Vänner i Stockholm. Min uppsats handlade naturligtvis om band – banden i Leksandsdräkten. Bandvävningen i Leksand är på en enastående hög nivå. Genom åren har jag hållit många kurser i bl.a. bandvävning för olika studieförbund och föreningar. Jag gick med i vikingaföreningen Fafner och insåg att jag inte alls hade förstått det roliga med brickvävning. Det finns helt underbara fynd av riktigt avancerade brickvävda band vävda fram till tidig medeltid, spännande tekniker och vackra mönster

T v Band i olika tekniker hos Louise Ströms företag Spångmurs i Gästrikland.
T h Banden är vävda med samma mönster med olika tekniker.
 Bandet till vänster är vävt med brickor, bandet till höger med bandgrind.

som väntar på att någon skall klura ut hur de vävts. Det blev många nya experiment med trådar och brickor. Därefter avancerade min brickvävning rejält, det här var helt annat än den bandvävning jag gjort tidigare. 2013 startade jag mitt eget företag *Spångmurs AB* för att satsa på slöjden på heltid.

BRICKVÄVDA BAND

Brickvävda band vävs med brickor, ett så enkelt verktyg att vem som helst kan tillverka dem. Trådarna snos om varandra i stället för att gå rakt fram som i en vanlig väv. Skälen uppstår genom att vrida brickorna. Brickorna kan vara 3–8 kantiga och har hål i hörnen och eventuellt på fler ställen.

När och var tekniken uppstod är oklart. Redan flera hundra år före Kristus vävdes avancerade brickvävda band i bl.a. Tyskland.

Brickvävning var vanlig och högt utvecklad i Norden och övriga Europa under folkvandringstid, vikingatid och fram till tidig medeltid. De flesta bevarade band är exklusiva eftersom de hittats i förmögna personers gra-

var eller är kyrkotextilier. Banden användes bl.a. som ett sätt att visa sin status. Mönstren vävdes med tunna, jämna garner gärna i dyra material, det var avancerad och tidsödande vävning. Kopior vävda i dag av exklusiva historiska band är lika dyra som originalen på sin tid. Det kan vara rimligt att anta att det funnits många funktionella band i enkla material med enkla mönster, men sådana band finns det inte lika många fynd av.

Brickvävningen försvann allt mer under medeltiden och fram till i dag har den bara överlevt i sin enklaste form i band som krävt speciell styrka, som t.ex. tömmar och hängslen.

Det brickvävda bandet består av ett antal smala snoddar sammanfogade av inslaget. Trådarna från samma bricka snor sig om varandra, vilket gör att varje tråd lutar en aning, de kan luta åt höger eller vänster (Z och S-snodd). Lutningen gör att ytan kan se ut som stickade maskor eller ge skarpa linjer på ena sidan medan den på baksidan har ett mycket diffust mönster.

Brickvävning med 4-kantiga brickor är

vanligast, de är lätta att arbeta med och ger möjlighet till många olika tekniker.

Brickvävning höll nästan på att försvinna, men tack vara historiska föreningar som arbetar med folkvandringstid, vikingatid, medeltid och vissa lajvföreningar är intresset större än någonsin och brickvävda band verkar vara hårdvaluta. Hur de mest avancerade banden vävts vet vi inte. Fynden går att analysera och slutresultaten blir rätt, men vi kommer aldrig att veta hur man förr tänkte och gjorde rent praktiskt. Helt säkert är att dagens metod att väva efter ett bindningsschema, ritat tråd för tråd, inte borde ha varit vanligt. Stora pappersmönster går att ersätta med olika metoder för att hålla ett mönster i huvudet genom att lära sig mönsterelement som kombineras med varandra. Kanske det fanns namn för de olika mönsterelementen så att de gick att beskriva för någon annan som vävde.

Många gamla band har mönster som inte upprepas och mönster som är variationer på en grundform, kryss, rutor, S, F och svastikor.

Det verkar som om traditionen att visa sin

Ett band förändras i vävningen: Bandet började vävas med ljusgrå varptrådar och två hål tomma för att inslaget skall skymta igenom. Svarta mönstertrådar lades till samt grönt inslag. Det tomma hålet flyttades och extra brickor i vardera sidan med en lila bård lades till. Nu var "häftighetsfaktorn" lagom hög, den 6 meter långa varpen var nästan slut, det räckte till en liten väska.

skicklighet genom att väva en uppsjö av olika mönster är riktigt gammal.

Brickor finns i olika material och storlek. Små brickor passar till tunna garner och större till grövre garner. Historiska brickor är i trä, ben, horn, läder, idag finns ett större utbud av material som är tunna och starka som plast, papp, plywood, metall, plexiglas.

Vävtekniken innebär också att krav ställs på brickornas storlek. Man kan vrida buntvis, vrida en bricka i taget, flippa brickor, flytta om dem, väva med dubbla skäl. Vrider man alla brickor samtidigt behövs större brickor. Byggs mönster genom att flippa eller flytta om brickorna passar mindre brickor bättre.

För att väva mer komplicerade tekniker vrider vissa brickor mot vävaren och andra från vävaren för varje skäl.

Det finns olika tekniker med mer eller mindre bundna mönsterformer. I dubbelvävar är man helt fri att väva vilka figurer som helst men man får ingen hjälp av tekniken att

bilda mönstren. För mer variation kan brickor med fler hål eller fler kanter (t.ex. 5-kantiga) användas. Det finns fynd av fyrkantiga brickor med 5–8 hål. Vad man använt de extra hålen till vet vi inte i dag det är bara att prova och se vad som händer.

På Lödöse Museum finns ett spännande fynd av en medeltida fyrkantig bricka med 8 hål, i Osebergsfyndet i Norge finns vikingatida fyrkantiga brickor med varierande antal hål.

FÖR ATT VÄVA avancerade mönster finns många olika sätt att hålla reda på vridningen av brickorna. Det tar mycket tid att rita mönster, tid som kan användas för vävning, därför uppfann jag eget system för att rita de avancerade mönstren med individuella vridningar. Med en ruta markerar jag i vilken grupp ett par brickor skall placeras under vävningen av två inslag. Det motsvarar 16 rutor om man ritar en ruta för varje tråd och inslag. Mer förenklat än så har jag inte lyckats med.

Louise Ström väver med brickor i två grupper. Bandet har ett franskt mönster från 700-talet.

Spångmurs säljer häften, beskrivningar, redskap och material samt färdigtrådda brickor för nybörjare. På www.spangmurs.se finns instruktioner att ta del av.

I VÄVMagasinet bok *Börja väv!* finns ett kapitel som beskriver uppsättning och vävning med brickor.

BAND VÄVDA MED BANDGRIND Bandgrinden sägs ha kommit från Asien under medeltiden. Att den konkurrerade ut brickorna till stor del är inte så konstigt, enkla band vävs mycket snabbare och genom att plocka mönstertrådar blev tekniken att väva avancerade mönster plötsligt något alla snabbt kunde lära sig. Det är nog ingen slump att mönstren i de plockade banden är mycket lika de som vävdes med brickor.

PÅ 1970-TALET var det mycket populärt med bandvävning framförallt i samband med tillverkning av folkdräkter. Bandgrinden är inte lika enkel att tillverka som brickor men med en bra kniv är det möjligt. Bandgrindar dekorerade som fästmansgåvor fanns runt hela Östersjön.

I Sverige är bandgrindarna i Hälsingland mest kända. Bandgrinden är ett enkelt och praktiskt verktyg som är lätt att ta med t.ex. på fåboden.

Ovan t v fr v Bandvävstol från Årsunda med inbyggd varpram på baksidan. Bandvävstol från Leksand med bandgrind för mönstertrådar. Bandvävstol från Ekshärad, en rejäl vävstol att väva grövre band på med överliggare för att knyta fast lockarna med solvat mönster.

T h Kopia på ett band från Birka. Mönsterinslaget är silvertråd. Originalet från ca år 850.

Nedan t v Vävd band monterade till armband. **T h** Louise Ström väver med bandgrind.

Trädning av brickor.
A, B, C, D är de fyra hålen
i varje hörn av brickan.
Trå enligt nedan och låt
tråden gå genom brickan
som det visas i rutorna,
på www.spangmurs.se
finns en beskrivning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Z	S	Z	S	S	S	Z	S	S	S	Z	S	S	S	S	Z	S

A																
B																
C																
D																

BANDGRINDEN GER TUSKAFT,
d.v.s. 2 skäl. För att få fram andra mönster än
randiga plockas mönstertrådar upp eller ned
för att synas eller döljas.

Detta kan göras på olika sätt:

- 1 eller 2 bottenstrådar mellan varje mönstertråd ger olika effekter.
- Det finns specialgrindar med olika varianter av extra hål och skårar för att underlätta mönstervävning.
- Flera olika mönstertrådar kan finnas att välja mellan.

För tjockare band finns tekniker där man trär två bandgrindar efter varandra. Förr var de status att kunna variera mönstren, man sa på vissa håll "Jag diktar ett krus".

När man är van är det relativt enkelt att väva gamla mönster efter en förlaga då tekniken är mycket bunden, oftast förflyttar sig mönstret ett steg åt sidan.

BANDVÄVSTOL

Bandvävstol gör bandvävningen snabbare, de äldre bandvävstolarna bygger på samma princip som vävningen med halvsolv på en pinne. Senare modeller kan ha hela solv och trampor liknande en vanlig vävstol.

Mönster kan plockas men trådarna sitter tätt och är svåra att se, det blir enklare om varje stygn binds om med solv som lyfts eller sänks eller om mönstertrådarna sätts i en bandgrind för att kunna plockas mer fritt.

Med bandvävstolen är det enkelt att utöka antalet trådar, genom att knyta på fler solv. Det finns många varianter på bandvävstolar: hela eller halva solv, trampor, fler skaft, bords- och golvmödel, man kan sitta vid sidan eller vid kortänden, hjul med kuggar för varp och färdigt band eller bara pinnar att sätta varpen på som inkle loom som uppfanns på 1900-talet.

Film finns på spangmurs.se

BRICKVÄVT TOMTEBAND

- Antal brickor: 17
- Bredd: 30 mm
- Varp: grönt, svart, rött, vitt, rosa och grått 2-trådigt Gästrikegarn från Järbo garn. Inslag: grönt 2 trådigt som i varpen.

Trådantal/varpordning:

- Grönt 8
- Svart 31
- Rött 19
- Vitt 5
- Rosa 3
- Grått 2
- Summa: 68

Vävning: väv 4 inslag med vridning mot dig (tomtens vänstersida), väv 4 inslag med vridning från dig (tomtens högersida).
Byt vridningsriktning efter rutad A och D.